

osobito Gajevi Ilirci in „Bog zna, bi li i bogoduhi Gaj mogao bio zanieti svoje vršnjake, da mu kolievka nije stajala u Krapini pod bajovnom stolicom Čeha, Leha i Rusa (Meha)?“ Zadnja slika nam predločuje veličastno-ginljivi prizor iz seje hrvatskega „sabora“ dne 4. julija 1848. l., ko je na poziv Jelačića bana hrvatski svet žrtvoval denar in nakit za svobodo hrvatske domovine in rešitev slovanske Avstrije: sila ilirske slovanske zavesti je tu priči o Čehu, Lehu in Mehu poplašala svoj dolg. — V tem slovanskem okviru se vrste Slovenci (Samo, kralj slovenski, Slava na Gosposvetskem polju), Bolgari (Simeon Veliki, car bugarski), Hrvati (8 slik), Srbi (Kosovo), pomorjanski Slovani (Bog Svetovit i proročište njegovo u Arkoni), Poljaki (3 slike), Rusi (2 slike). Čehi nastopajo le v „Samu“, Srbi le v „Kosovu“, a v predzadnji sliki se nam kaže general Matija Rukavina, ki je l. 1797. v imenu avstrijskega cesarja zaposedel Dalmacijo; „hrvatski narod u Dalmaciji oduševljeno je pozdravljaj Rukavinu i njegova cara, nadajući se, da sad će biti svoj... a Dalmacija ostade sve do danas odijeljena od posestrime Hrvatske“.

Knjiga je pisana stvarno in mirno; činjenice same morajo zbuditi zanimanje za našo prošlost. Istina mora dušo oplemeniti. „Nije onaj uljuden čovjek, koji je pretovarao um i pamet gomilom znanja, nego onaj, koji je naukom polučio sklad između misli i osjećaja svojih“.

Dr. Fran Ilešič.

A. Tresić-Pavičić: Valovi misli i čuvstava. Pjesme. U Zagrebu 1903. Izdala Matica Hrvatska. (Svez. 272.—273.) Izprva nisem verjel svojim očem: slučajno sem odprl najprej str. 200: „Asklepijadejkinje“ stoji tam kot naslov nekaterim pesmim. To niso nemara kake ženske, ampak pravcate asklepijadejske strofe, kakršne smo čitali v Horaciju: „Briga turóbnih pán vláčím se obalóm“, to je kakor v Horaciju (l. 14.): O navis referént in mare té novi (2. askl. strofa); nastopna pesem je zložena v 3. askl. strofi (kakor znana Horacijeva III. 9: Donec gratus eram tibi . . .) in tako dalje tudi nastopni dve. Ali pesnik je pokazal svojo metrično spretnost še drugod; on poje na pr. o „optimizmu“ (str. 106) v sapfijski strofi, celo rimani! „Vjenčanje pesnikovo“ je opevano v alkajski, druge snovi v šestomerih in distihih; vmes pa so tudi tercine, 1 kancona in druge oblike.

Ali so to le zunanosti? Ne! Pohvaliti je treba vsakoga, ki posveti tudi obliki svojo pozornost; zunanja ohlapnost, ki je prevzemala liriko, ne prija našemu okusu, ker mora pesem seči ne samo v srce, ampak tudi v uho; to je in je bilo tako¹⁾. Zato so mi zde Tresićeve pesmi protest proti metrični razkalašenosti. Ali vpraša se, ni li šel predaleč; meni se zdi, da! Lahko bi se mi kot filologu smejalo srce, ko smem reči, da so te pesmi docela pristopne le onim, ki poznajo Horacija, Ovidija itd. in je tako ad oculos dokazana za Hrvate in Slovence, ki čitajo hrvaške knjige, potrebnost klasične naobrazbe. Ali bogme! Bojim se, da korist ne bo velika; ob hrvaščini se ne bomo učili grških strof, ki se modernim jezikom ne prilagajo prav; še hrvaški heksameter ne prija — vsaj mojemu — ušesu ne, prej slovenski. Zato pač priznavam veliko spretnost pesnikovo in cenim v teoriji njegov poskus, ali za uspehe je bolje da ne vprašam.

V soglasju z obliko je vsebina; za kaj vsakdanjega bi pesnik ne iskal pesniških oblik pri Grkih in Rimljanih; njegove pesmi so ode v visokem stilu, morda previsokem. Ni nadalje zastoj postavil pesnik v naslovu na prvo mesto „valovi

¹⁾ Ali je le slučaj, da je na pr. v Zupančičevem „Čez plan“ baš njegov „Sonet“ izmed najlepših njegovih pesmi?

misli"; najprej so misli, potem čuvstva. Misli? Ta beseda nam pove mnogo: kjer je več misli nego čuvstev, tam je prešla poezija v filozofijo; res so pesmi v naši knjigi ponajveč filozofske, celo tam, kjer izkušajo biti epske; nekatere rešujejo probleme, druge jih stavijo, tretje stoje pod njih senco. V zadregi bi sicer bili, ko bi hoteli po pojmih ločiti filozofijo ali nasprotno; vendar nekaj je v nas, kar odločuje, to je srce, tisto neumno, slepo srce! To srce ostane prehladno, ko narekujejo naše oči našim mislim na pr. vsebino onih 82 — če sem prav štel — kitic pesmi „No-stalgija“ in vsebino drugih krajših ali še daljših . . .

Eno je tudi jasno: ta pesnik se nikoli ne izpoje; zdi se nam, kakor da bi vsako pesem lahko podaljšal še za toliko in toliko kitic. Pravzaprav so vse te pesmi le ena pesem, isti glasovi done pesniku iz narave, iz filozofije ali religije Grkov in Indijcev in iz čuvstovanja Hrvatov. Hrepenenje po svobodi je vedni odsev pesnikovih misli in čuvstev; ker pa mora o njej reči: „Ali tebe nigdje nema, ti si kano nada, ti nas varaš obečanjem rešiti nas jada“ (str. 14, 18—19), zato pesnik ne pride do drugačne rešitve kakor do one, ki mu jo nudi vseobča rešiteljica: smrt, ali pa omama s pomočjo poezije. Pa med to rešitvijo in med stavljenjem problema je daljni presledek in tega izpolni pesnik največ s filozofijo. Pozitiven je pesnik le v povzdiganju poezije; verjamemo mu, da je ona njegovo „utočišče“, ali tudi tu je strune preveč napel. Vsaj za to knjigo mu odrekamo moč, ki si jo sam daje, grozeč na str. 70.: „Spleo sam bič užasan, oštar ko mač, Zmijam Erina smrtonosne satire ljute zviždat će, da će krv stisnut od groze u vam . . .“ Doneče besede v imenitnih verzih se ne občutijo kot satira! — Nadalje druga stran: filozofija. Pesnik se je šolal pri grških filozofih, izčrpal je Lukrecija, učil se je pri brahmanih in drugod; ti bi mu naj pomagali rešiti vprašanje o človeškem življenju in kar je isto, o nadnaravnosti, rešitev, ki bi odprla pogled v bajni svet prave svobode. Ali kaj mu vsi povedo? Nič. Tako pride pesnik do zaključka: vse take misli so le „igra slipega miša“; „na umu ljudskom leže mreže“, „nepojmovost nas okružila mrakom,“ nič ne izvemo, „dok na zemlji potujemo doli,“ šele smrt nam odpre tajna vrata. K temu zaključku se vrača pesnik vedno, s tem pa tudi zadaje smrt svoji filozofiji. Celo pesem mu odpove v tem hrepenenju svojo pomoč: „Niti tvoj, o pesmo, ushit vruči ne može trajno tamo me ponieti, dok duša vuče tielo, uzdišući.“

Velikanski je aparat, ki služi pesniku v podstavo njegovim mislim. Vodi nas na pr. po tako malo izhujenih stranpotih posebno grške mitologije in filozofije in drugod, da bo marsikaj mnogim bralcem nejasno; eni pesmi je pridejan tolmač, treba bi ga bilo skoraj vsaki. Saj je človek lahko olikan in vendar ne ve, kaj so: Kebete (Kebes!), Antistene, Fedon, Timej (na drugem mestu pa Dajmon!), Ferekide, Hlamida, Glake (? pač Glauke!), Antej, Filon, Plotin, Likambe, Armida, Kefix (?), Agaton, Liej, Kleant, pterodaktil, Krakatan, Anji-Savitri, Indra itd. itd. „Uncle Sam“ in Cervera sta menda znana, Indro poznajo vsaj po imenu gospodinje, ki kupujejo — „Indra-tea“! Čemu vsa ta učenost, deloma niti prav trdna? — Pri vsem tem pa zasluži knjiga kot izredna prikazen pozornost mislečega občinstva.

Dr. Jos. Tominšek.

Jugoslavenska akademija znanosti in umjetnosti nam je doposlala dve knjigi, in sicer: „Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena“, knjiga VIII., svezak 2., ki sta mu urednika dr. T. Maretić in dr. D. Boranić, dalje „Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“, knjiga 153., razredi historičko-filologički i filozofičko-juridički, 60. — O obeh knjigah izpregovorimo še obširneje.